

БОРИС
ОЛЕКСАНДРІВ

КАМІННИЙ БЕРЕГ поезії

Borys Oleksandriv
THE STONEY SHORE
Poems about love,
about life and death
1972-1975.

Published by
Ukrainian Writers' Ass'n "Slovo"
New York — Toronto.

Б. Ковчег

Борис Олександрів

Жамінний берег

ПОЕЗІЙ ПРО ЛЮБОВ, ПРО ЖИТТЯ
І ПРО СМЕРТЬ

1972 — 1975

Об'єднання Українських Письменників "Слово"

Нью Йорк

Торонто

Тираж 500 прим.

**Мистецьке оформлення
М. Левицького**

Printed by:

Kiev Printers Ltd., 860 Richmond St. W., Toronto, Ontario, M6J 1C9

Моменти мелянхолії, розпачу — я гадаю, всі ми іх маємо, більше чи менше — це обставини, в яких проходить кожне свідоме людське життя. Схоже на те, що деякі люди не мають самосвідомості. Однаке ті, що її мають, можуть бути часом у розпачі, і все ж вони не нещасливі, і немає нічого особливого в тому, що їм трапляється.

І часом приходить полегшення, часом приходить нова внутрішня сила, людина підводиться, аж поки, зрештою, одного дня, вона вже не підводиться більше, que soit, і в цьому теж немає нічого надзвичайного...

Вінсент Ван Гог

ПРИСВЯТА

*Прочитай мої вірші сама
на камінному березі.*

*Прочитай їх у серпні,
коли тиха й прозора вода.*

*Коли хвильки малі
йдуть на берег в безкрайому шерезі.*

*Прочитай мої вірші
у ранньому вересні,
як прийде самота...*

*Прочитай їх тоді, коли вогни
світлої осені*

*Ледь зайнуться на кленах, коли стане
ясніша трава.*

*Коли тъмяно жовтітимуть ниви
притихлі, покошені,*

*Коли будуть здійматися й танути
в просині*

Мої тихі слова...

**

Ось я тут — чи ти чуєш мою присутність?
Ось я тут — за травою, за лугом, за тінями
хвощ.
Б'ється серце мое, щоб твою пробудити
нечутність
І сказати тобі, щоб ти вийшла у темінь, у дощ.
І сказати тобі, під рясного дощу крапотіння,
Під листів шелестіння, що ти лиш єдина, одна.
Що ти — мука моя. Що ти казка остання,
осіння.
Колокружна глибінь, у яку поринаю до дна...

**

Може б так відізватися речитативом,
Ледь віршовою прозою — нашо ті філігранні
рядки?

Довго ти видавалась мені незбагненною
казкою, видивом,
Голубою зірницею, що мої просвітляла роки.
Та проходили дні, розливались малими
потоками,
Розплivalася радість у повені лих.
Ти кудись відійшла, пробудивши прощальними
кроками
Сторожку тишину — але ярий мій жаль
не затих...

І не знати чому. І немає нізвідки відгомону:
Ні з гаїв, ні з лісів, ні з осінньо притишених
піль.
Щоб поглинути все — не лишити ні сліду, ні
спомину —
Як пустельний самум, наближається ніч
звідусіль.

Наближається ніч. Чи про це ти, єдина,
подумала?
Наближається жаль — невтишний, колючий,
гіркий...
Може б ти повернулась, прийшла, передумала?
Я такий, як і був... Чи, можливо, тепер не
такий?

НА БУДДІЙСЬКОМУ ЦВИНТАРІ

І в үяві спливли: Камакура, Кіото, кімоно,
Літуни-каміказе, що знали і славу, і жах,
Не роняючи сліз... Щось священик читав
монотонно,
День був дивно простий. І японці стояли
в сльозах...

1973.

ПЕРЕТВОРЕННЯ

Чим ти будеш по смерті: лозою, травою,
мурашкою?
Ти не зникнеш цілком, ти напевно у щось
перейдеш.
Прилетиш навесні голубою співучою пташкою
Із далеких світів, із якихось чужих узбережж...

Я не зникну також. Я прийду, завірюхаю віочи,
Білобровий дідусь, на кожусі приносячи сніг.
А надійде весна — з мене стане сріблисто-
сивіючий.
Перегірклий полин, що росте на үзбіччі доріг...

ХУДОЖНИК

When we remember we are all mad,
the mysteries disappear and life
stands explained.

Mark Twain.

В нього очі ясні, в нього скроні — сивіючі,
Модний шалик үзорний і синій берет.
Слався вечір за вікнами, мрякою віючи.
Хто він: фраєр чи маляр, актор чи поет?

Грас в склянці вино і легенько клубочиться
Синій дим цигарковий... Така дивина:
От пора б уже йти, а прощатись не хочеться,
І яріє розмова, як пломінь вина...

— Я художник. — Слова його стали
огірчені.

— Я художник. Живу самотою, один.
Ось отам за дверима, в маленькій комірчині,
Все добро мое: фарби, полотна картин...

Все, повірите, з неї... — І вогники-промені
У криницях-зіницях затьмарила мла...

— Все це з неї, з одної, звичайно. Та що мені:
От, як хвиля морська, надійшла — і пішла...

Тільки спомин — це все, чим душа моя
живиться,
І стужавілий жаль, що не тане ніяк.
Он з підлоги, зі стін, звідусіль вона дивиться
І мов каже мені: недотепа! чудак!

Так, неначе сміється — жорстока, тиранлива,
І її не відносить років течія.

Хоч була вона що? Тільки злуда оманлива,
Що здавалась моя — а була не моя...

Грає в склянці вино і легенько клубочиться
Синій дим цигарковий... Така дивина:
От пора б уже йти, а прощатись не хочеться,
І яріє розмова, як пломінь вина...

СКРИПАЛЬ

Він торкнувся до струн —
і здригнулися струни, збудилися,
Срібним дзвоном торкнули вечірню емаль.
Голубими крильми у лункуму захмар'ї
забилися

Про весну,
про любовь,
про печаль...

Про дитячі казки, що в блакитних туманах
згубилися,
Уві сні, в далині, у чиїйсь неповторній весні.
Про квітчасті луги, що в ранковому сонці
курилися,
Про блакить на озерному дні...

•

f

**
*

Щастя на землі, видно, нема — є лише
стремління до щастя, ідеал, який ми ство-
рюємо в своїй уяві...

Шолом Алейхем, “Блокаючі зорі”.

Що мені із твоїх срібнодзвінних слів,
Із ласкавих очей, де відбилася просинь?
На далеких лісах вже багрець доторів, —
Це вже осінь, кохана —
осінь...

Що мені з цього неба, такого широкого,
Що на ньому хмарини, мов ті кораблі,
Коли я вже не той — вже нема юнака
кароокого,
Коли щастя пройшло — чи його й не було
взагалі?

3. XI. 72.

“ВИЗВОЛЕНА” ДІВЧИНА

Дещо в неї таке, як в моєї коханої:
Гарні коси, і брови, і сукні покрій.
Тільки от — неприємно від үсмішки п'яної,
Від зухвалих очей і фарбованих вій.

Дрібно стегна дрижать у кільчастому пасочку.
Ніби танець, а от — лихоманка трясе.
Що ж це, дівчино? Хто розказав тобі казочку,
Що життя — лише гра, що дозволено все?

Скиглить гобо між бубнами і саксофонами
Щось нервозне, стервозне, як рев ішака.
Он, з кретином, ти зникла вже десь за
колонами...

І чому воно так? І чому ти така?

В неї ноги — стрункі, в неї шия — мов точена.
Жовті вікна і ніч, і в дошах вітражі.
Не повернеться юність її проволочена,
Тільки буде прогаром чадіти в душі.

Буде сумно і тоскно. І жодною маскою
Не закриє зневіри пізніша пора.
Що ж це, дівчино? Хто обдурив тебе казкою,
Що дозволено все, що життя — лише гра?

СТАРИЙ АРТИСТ

Так, я знав. Тільки серце мое не годилося
І в дочасному смутку тривожно пекло.
Це вже я відспівав. Мое свято скінчилось.
Слава... Почесті.... Лаври... Невже це було?

Мерехтить листопад. І біліє нескінчений,
Довго писаний лист... Я старий Магеллан,
Що доплив до кінця. І, журбою увінчаний,
Темні ночі вкидаю в червоний ватран...

Мертвий місяць лисніє холодною лямпою,
Скупо, злякано світить мені з висоти...
Так хотілось би ще раз майнути над рампою
У каскадах світел — і під грім відійти!

ПОКАЖУ ТЕБЕ, ДІВЧИНО, СИНОВІ...

Ой, які в тебе очі бурштинові,
Повні сяйва, промінні, мов світ!
Покажу тебе, дівчино, синові —
Хай приглянеться пильно, як слід.

Голос — повен сріблистої струнності,
Афродіти ясної — чоло.
За моєї буревної юности
Я не бачив таких — не було.

Не було. Чи були? Не пригадую.
Може ти — неповторна, одна.
І звивається думка досадою,
Що на скронях моїх — сивина...

Чорні брови, а губи — малинові.
Степовий, невпокорений рід.
Покажу тебе, дівчино, синові —
Хай приглянеться пильно, як слід.

ПІСНЯ КОСМОНАВТА

Прямо — чорне-чорне небо. Зорі яскраві, але не струмують, не мерехтять. І сонце не земне — без ореолу, неначе впаяне в чорний оксамит. Надзвичайна картина. Чи страшила вона мене? Ні. Але от так залишитися самому... Добре, що поряд був друг...”.

О. Леонов, космонавт.

Вирушаю в дорогу дальню —
Порошина в космічнім морі...
Заспівай мені ту печальну —
Про тополі і тихі зорі.

Заспівай про сади і луки,
Про червоні і сині квіти.
Може в чорну пітьму розлуки
Буде легше мені летіти.

Ніч проколе лунка ракета
І розтане в пливкій емалі.
Заіскриться моя планета
Десь позаду, все далі й далі...

Земле, рідна моя землице,
Як же мертві у цій безодні!
Лине, лине сталева птиця,
Я — і птиця. Такі самотні!

1973.

**

Не боліти за марні згуби,
Не двоїти свої страждання.
Треба вміти, стиснувши зуби,
Умирати ледь-ледь зарання.

Без тривоги скидати пута
Цього світу. Хай тонуть лотом,
Щоб жорстока, костиста, люта
Не сміялась беззубим ротом,

Не раділа з твого безсилля.
Тож як сонце заблісне раннє, —
Посміхнися через зусилля,
Це зусилля твоє — останнє.

НАД МОГИЛОЮ БАТЬКА

Батьку мій!

Спи спокійно в чужій землі.
Я прийшов помолитися тут біля тебе.
Може птиця сюди принесе на крилі
Пошум теплого вітру з-під рідного неба...

Не судилося тобі
дочекатись ясніших годин.
Тільки тіні цвінтарні —
і сум тополиний...

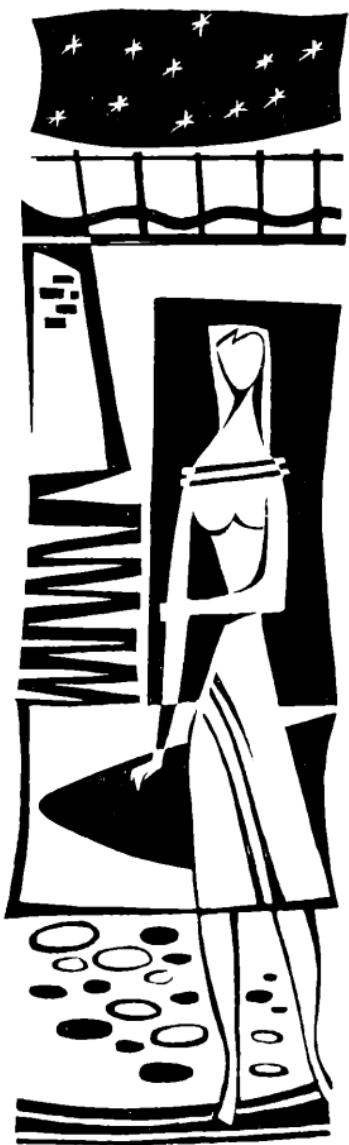
Був ти дуже старий. Але був ти один,
В цілім світі один — і навіки єдиний...

Березень 1973.

БАЛЯДА ПРО ПОЕТА, ЩО ПОТРАПИВ У АРГЕНТИНУ

Бо дні минулого — барвисті мотилі.
А. Міцкевич.

А оркестра громіла, дзвеніла,
виводила щось безупину.
Все кружляло у парах — тільки я не кружляв.
Я розказував Вам про поета,
що потрапив у Аргентину,
Був поет одинокий — ні брата, ні друга не мав.
Ta жила недалеко, як от це трапляється
в казці,
Хоч була це не казка — гарна жінка жила.
Був у неї і муж — щось таке в непроникливій
масці —
І, журбою упившись, вона до поета прийшла.
Жив поет у хатині, рясними дощами оббитій,
Дерев'яній хатині, що погрузла в піску.
Він зрадів невимовно. Ну, де ж її тут посадити,
Цю омріяну гостю, нежданну таку?
Небо темне, південне, золотими зірками
цвяховане,
Золотими зірками були йому очі її.
Веселково займалося в серці чуття його,
довго тамоване,
Світлотіні хиткі простягали їм руки свої...

А оркестра громіла, дзвеніла
виводила щось безупину.
Над затокою зляканий місяць зачах.
Я розказував Вам про поета,
що потрапив у Аргентину,
І з цікавістю стежив за блиском у Ваших очах.
І коли я замовк, Ви відразу ж спитали:
“А далі?”
— Далі? Що ж? Все змінилось. По всьому
сліди замело...
І додав, завагавшись, в раптовім напливі
печалі:
— Може все це я вигадав? Може цього й не
було?..

За вікном сиза хвиля вдаряла у берег,
відходила,
Ніч спадала до хвилі й пила досхочу.
А оркестра громіла, дзвеніла, щось тужне
виводила...
Я дивився на Вас і нічого не чув.
Тільки місяць, поблідлий, щось креслив
по хвилях стилетом,
Мов записував казку — чи правду гірку.
І хотілось мені бути Богом забутим поетом
В Аргентині, в хатині, на сонцем нагрітім
піску...

Серпень, 1973.

РОЗВЕДЕНА

Це не сплю уже ніч і сама не вчислю яку.
От — не спиться. Так гірко, хоч плач, хоч
кричи.
Сядь отут біля мене у цьому бездушному
Бюіку,
Сядь отут... і мовчи.

Темне місто відсвічує шибами-більмами.
По-осінньому вогко лисніє асфальт.
Що слова її? Камінь. Вилунюює біль самий
Цей надтріснутий альт.

Темінь мокра, густа. Цигарками-жаринами
світимо.
Лячно фари тремтять на рефлекторних знаках
узбіч.
— Може б ти хоч сказала, куди це ми їдемо?
— Все одно, аби в ніч!

Все одно, все одно! Повен смутку цей вечір
промарений.
Безнадія пливка, безнадія слизька, мов змія.
І не знати, хто з двох нас лютіше покараний:
Може він...
Може я...

ПІЗНО...

І вони посварились.

От так, ні зза чого, властиво,
Як сварились раніш — і незмінно мирились
раніш.
І, сяйнувши слізьми, вона вийшла у темінь,
у зливу,
Щоб ходити самій по панелях чужих роздоріж.

1973.

НАПИС НА ЛІТОГРАФІЇ,
ПОДАРОВАНІЙ А. та М. Г-АМ

Дозвольте Вам подарувати Ренуара.
Це, правда, копія — та все ж це Ренуар.
Поглянете — і смутку темна хмара
Розвіється, і радісний пожар
На Вас війне з оцих мінливих тонів,
Граційних ліній — сяйво, світло, жар!
З прекрасних лиць кокеток і піжонів.
О, Ренуар, грайливий Ренуар!

Липень 1973.

СКАРГА

Я згоден, Господи. Я грішний. Все це так.
І мушу я каратися, як треба.

Та все ж втімки не йде мені ніяк,
Що більші грішники часом ідуть до неба;

Що повно грішників блукає по землі,
Що їх діла гнівити б мали Бога, —
І все ж вони — здорові та цілі,
І без тернів їм стелиться дорога!

А я? Поглянь: я грішник-горобець,
Коли як слід маштаби порівняти.
Чому ж мені, малому, під кінець
За дрібноту каратись і страждати?

Ти мудрий, Господи. Ти знаєш, в чім тут суть,
А я, сліпий, дарма шукаю рацій.
Скажи мені, Всевладний, як же бути,
Вділи мені точніших інформацій!

НА ПЛЯЖІ

В тебе сонце в очах, у волоссі,
В тебе легкий, танцюючий крок.
Ти пройшла — та сліди твої босі
В золотий затяглися пісок.

Море блисками-брізками грає,
Нескінченно міняє пейзаж.
Тільки хлюпне — і зразу змиває,
І піщаний вигладжує пляж.

Раз-у-раз, без кінця, безупину,
Щоб на хвильку пісок не просох.
А ти прутиком креслиш хатину,
Де з тобою ми житимем вдвох...

**
*

Оноре де Бальзак, автор “Утрачених ілюзій” та численних інших творів, на схилі віку одружився з графинею Ганською, власницею маєтку в с. Верхівня, на Житомирщині. Одруження з цією жінкою було його довголітньою мрією. Однак, коли ця мрія нарешті здійснилася, Бальзак прожив усього-навсього півроку.

З біографії.

От, звідусіль мені замкнувся світ.
Ні просвітку — як в заворож циганську.
Я ждатиму тебе п'ятнадцять, двадцять літ,
Так, як Бальзак чекав графиню Ганську.

Байдужий час. Кружляють вітряки
Хвилин-годин, в кружінні розігнавшись.
Я ждатиму-чекатиму роки
І от — умру, нарешті дочекавшись...

А може все повернеться й не так
У дальші дні, в новій життєвій смузі?
...Скептично посміхається Бальзак
Зі сторінок “Утрачених ілюзій”.

НЕ НАРІКАЙ!

Людина єсьм. Мене гнітуть слаботи...
П. Грабовський.

Я нарікаю сам. На це, на те, на інше.

Людина єсьм. Розшарпаний украй.

Але в скількох буває значно гірше?

Не нарікай,

Терпи —

Не нарікай! .

Воно було б, можливо, справедливо

На цій землі для всіх створити рай.

Та бачиш сам — це зовсім неможливо.

Не нарікай,

Кріпись —

Не нарікай!

Щасливим бути кожен з нас хотів би.

Та щастя де? В собі його шукай!

Якби знайшов — душою просвітлів би.

Отож пильний,

Шукай —

Не нарікай!

Коли втомивсь — відгонь завчасну втому.

Коли лихий — невинних не карай.

І раз-у-раз кажи собі самому:

Не нарікай,

Дружок —

Не нарікай!

СИН

Бачу я в ньому веселе, наївне чудацтво.
Бачу я в ньому своє відшуміле юнацтво.
Бачу я в ньому свою невгамовану вдачу.

Бачу я, бачу...

Знаю, що зрілість завершить шуміння зелене.
Знаю, що мусить він взяти щось добре —
як теж і недобре — від мене.

Знаю, що в світі ніщо не щезає докраю.

Знаю я, знаю...

Сину мій любий, життя не проходить
безхмарно.

Сину-дитино, старайся прожити не марно.

В щасті чи горі — в собі не принижуй людину.

Сину мій, сину...

ПОЧАТОК ОСЕНІ

Починається з “не”. Починається з того, що ти
невесела сьогодні.

Непривітна якась, не така, як давніше була.
Починається з вересня, коли краплі важкі
і холодні

Б’ють в закурені шиби, коли налягає імла
На каскади дахів — і стає безупинною
слотність.

Наближається вечір. Темніє на кленах кора,
Чути жаль у словах, видно в погляді в тебе
турботність.

Низько стеляться хмари. Надходить невтішна
пора.

Починається осінь.

І дощ...

І самотність...

**
*

Залишились по ньому годинник, перо,
камізелька.

Залишились газети в безладді, в кутках,
на столі,

І картатий жакет, на якому прорвалась
петелька.

От і все. От і все. І його вже нема на землі...

Спорожніла кімната. Бесило звисає фіранка,
І герань на вікні, перелита підливами вщерь.

Тут проходили дні. Тут проходили ночі
і ранки —

Непотрібне життя. Та для кого потрібна
ця смерть?

Зеленіють поля. Рожевіють осяяні хмари.
На дорогах землі — нескінченні сліди
підошов...

Кружить мати земля, віє вітер у сині флояри,
Тільки він занімів. Тільки він у не час
відійшов...

Увижаються очі — і ночі, як темні безодні.
І остання теплінь з-під останньо закритих
повік.

От і все. От і все. І навіщо ці руки холодні,
Ці безкровні уста? І невже це назавжди,
навік?

30. 4. 74.

**
*

Журбою стали довгі дні мої.
Ф. Петрарка.

На шумних зборищах, на торжищах ідей,
Де все сплелось нормально-ненормально —
Гірка моя відмінність від людей,
Гіркий мій світ, обкрайний безжалісно.

Хто, як, чому, навіщо це вчинив?
Диявол, Бог, чи нелюди, чи люди?
Мій світ відзвучений, і що б я не робив —
Ні Моцарта, ні Брамса не почути.

БриняТЬ світи, вилунаЮТЬ світи,
ХвилюЮТЬСЯ роздзвінною рікою.
Та не мені цей гомін золотий.
Я — наче хрест під кручею крутокою.

Он, правда, є для мене ще зоря,
Мільйони зір — яка мінлива злотність!
Яка далінь! Гойдаються моря,
Темніє ніч — і глибшає самотність...

КАЗКА ПРО КОЗАКА САГАЙДУ ТА ПРО ЙОГО КОХАНУ

Ой мати, мати,
Серце не зважає.
Нар. пісня.

Як вона ще була молода,
То були в неї коси, мов з льону.
І веселий козак Сагайда
Не зумів оминути полону.

По лугах, по ярах, по борах,
У чоботях, у шапці мисливця,
Виглядав, бо кохав її — страх!
І вона покохала вродливця.

Палахтіли над ними зірки...
(О довічна, нескінчена темо!)

І їх доля, крізь довгі роки,
Провела їх разом — та окремо.

І ставала красуня не та,
І надземне робилося тлінне.
Сивиною війнули літа,
Тільки серце любило, незмінне.

Пропливала у ріках вода
Через ниви, і луки, і села.
І веселий козак Сагайда
Якось дивно ставав невеселим.

Все далеке ввижалося сном,
Мов рахунок без чисел і суми.
І спроквола їдким тютюном
Він прогірклі прокурював думи...

Час-володар усе перетер.
І не можна без жалю сказати,
Що красуні (бабуні тепер)
Наступила пора помирати.

— Ой ти, смерте іржава, руда!
— Ой рятуй мене, матінко-ненько!
І згадався козак Сагайда,
Не старий, але той молоденький...

— Приведіть ви мені Сагайду!
— Приведіть його, поки не пізно!
І онука, в опалім саду,
До старого метнулася слізно:

— Ой дідуню, дідуню — біда!
— Ой дідуню — скоріше зі мною!
Але мовчки курив Сагайда,
Тільки злегка повівши бровою...

— — — — —
От і казці кінець — без кінця,
Бо для неї кінця і не треба.
Стільки є тих казок, що оця —
Як пилина під безміром неба.

ЗНАХІДКА

Тіло князя зітліло давно,
Але кості в рудім саркофагу
І в полив'янім збанку вино
Залишилися. Прогонити спрагу

Мертвий князь уже, звісно, не міг,
Але збанок поклали — з шоломом,
І воловий посріблений ріг,
Що у битвах вилунював громом.

Чи над ним голосила жона,
Чи дочка, чи коханка — не знати,
Але витязів темна стіна
Окольчужена, стала на чати.

“Вже з тобою нам, князю, не йти
У походи, у виправи ранні...”
І яріли під сонцем щити
У незайманих трав колиханні.

Спалахнули списи на плотах,
Тесаки загреміли залізно...
Підняли на смаглявих руках
І на кручу протупали грізно.

Тіло князя зітліло давно,
Але кості лишились донині.
І старе потемніле вино
У камінній, рудій домовині.

Чорна смуга між дугами брів
Ніби запис — про січу шалену.
Хто він був? Запитайте борів,
Запитайте вітрів Бористену...

**
*

Нам радоців немішаних зажити
В земному існуванні не дано.

М. Орест.

Поводься так, неначе все як слід:
Здобутки, втрати, радоці, печалі —
Збирай в одно, в душі на самий спід
Згортай, складай — надалі і подалі.

Сьогодні жар, а завтра — тільки дим.
Сьогодні лід, а завтра — тільки води.
Віщує небо місяцем рудим
Теплінь і дощ, погоди і негоди.

Чому і як — нам знати не дано.
Сплелося все в химернім візерунку.
Роки чи дні — хіба не все одно? —
Вони дрібні в останньому рахунку.

Живеш — гаразд. Помреш — загине слід.
Чи, може, десь знайдеться проминально?
Поводься так, неначе все як слід.
Поводься так, неначе все нормальню.

30. 1. 1973.

КАЗКА

(Не для дітей, але й не для занадто дорослих)

Чи була в тебе казка?
Л. Первомайський.

Там, де золото й просинь
Онтарійського літа,
Серед кленів і сосен
Я ховався від світа.

Не за стіни чи мури,
Та від люду подалі.
Був я повен зажури,
Був я повен печалі.

Та прийшла вона, гарна,
Зором сіючи втіху:
Наче днина безхмарна,
Повна жартів і сміху.

Повна злагоди наче.
І усміхнено просить:
— Ну, доволі, козаче,
Пожурився — і досить.

Що ті феї, лілеї?
Стисни серце у грудку!
Звів я очі на неї,
Очі сповнені смутку.

О, калино над мостом,
 О, вечірня знемого!
 Так, для тебе це просто,
 А для мене — самого?

Що лишилось для мене?
 Тільки темні покоси,
 Тільки літо студене,
 Тільки трави і роси.

Тільки зморені зорі
 У високій безодні,
 У небесній оборі,
 Але зорі — холодні.

Подивися: темніє...
 Але в просміку неба
 Щось далеко яріє —
 Чи не спомин про тебе?...

Подивилася повільно,
 Чую легіт журливий:
 — Ти якийсь божевільний,
 Ти якийсь неможливий!

Що цю хмару нагнало?
 Як же можна вернути
 Те, що впало-пропало
 І чому вже не бути?

Не вернүти, не вдасться!
Ta й, сказавши по-правді,
Te омріяне щастя —
Чи було воно справді?

Чи у замкнені двері
Розженешся? Не дуже.
І чи всі ці химери
Ти не вигадав, друже?

— — — — —

Потемніли озера...
Впало сонце — як рана...
Може справді химера?
Може справді омана?

Тільки ж серце... Несила,
Не вгамую шалене.
І чому ти ходила
В сині очі до мене?

— — — — —

Не шуміли ялинни,
Небо тінями ґрало,
Гасли грони калини,
Все навколо мовчало...

На тремкі осокори
Впала ночі заглада.
І була в її зорі
Не зажура — досада...

— — — — —

Hi, пусте дорікати
Смутком, вечером злотнім...
Та ж мені не звикати -
Буду знову самотнім.

Буду знову чекати
В ночі, в присмерки темні.
Буду знову блукати
В люті зливи бурені.

Поки стану в знемозі,
Поки в тузі схилюся,
Поки десь на дорозі
Упаду — не зведуся.

I признаю: поразка!
I затихну в зітханні.
I тоді моя казка
Стане дзвоном останнім...

1973.

ПЕТРАРКА

(1304 — 1374)

Він пережив її на цілих двадцять сім,
На двадцять сім печаллю критих років.
І в самоті, у затишку німім,
Він чув луну її останніх кроків
По авіньйонських плитах кам'яних,
Роздзвіння слів, малі уривки речень,
І в храмі, між ұквітчаних святих,
Тремкі слова прохань і заперечень.
Канон. Закон. Заказана межа.
Тривожний сон у ранньому розсвітті...
О, чарівна, єдина і чужа,
Для мене ти — одна на цілім світі!
Одна, одна... Осяянним чолом,
Очима, голосом, поставою — назавше!
І так умер, в сутані, за столом,
На книгу віршів голову поклавши.

Липень, 1974.

ЛИСТ ДОДОМУ

Цей край, либоń, екзотика для вас,
Історія, де все, що ледве знане,
Ввижається з додатками прикрас:
Плаї, бої, бізони, індіяни...

Це все було. Колись було — давно,
В часи тепер помітно посивілі.
Ось гляну у закурене вікно:
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

Там, де колись оперений ватаг
Кричав, гасав, збирав загін шалений, —
Тепер стоїть бетонний хмаросяг,
Мов стріли, націляючи антени.

Екзотики тепер уже нема,
Екссон, бетон та інше — тому доказ.
Розігнана, чи вимерла сама?
Лиш де-не-де знайти її — на показ.

Який твердий, який бездушний час!
Тут — гаманця, а там — червоних стягів.
Лиш небо тут таке ж, як там, у вас,
Хоч там, звичайно, менше хмаросягів.

Вам, певна річ, хотілось би сюди,
В цей інший світ — побути, відітхнути.
А я б — туди. Цілющої води
З Дніпра, з Дністра долонею черпнути.

Як пояснить? Ніяк не пояснить.
Чому, кому? Не жаль і не докори —
Усе як слід. А тільки серце снить
Про сон-траву, про сиві осокори,

Що десь були, що десь росли — давно,
В зелені дні, як вихор відшумілі...
Згасає день. Темнішає вікно.
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

**
*

А скільки мрій було зеленою весною!

М. Рильський.

Чи був лихий? Чи був не досить чесний?
Чи не любив? Чи звабив — і забув?
Чи міг би я у ті зелені весни
Не бути таким, яким я з Вами був?

Думки, думки... Сріблисті альбатроси,
Дзвінкі слова і серця тихий щем...
І синя ніч. І Ваші теплі коси,
Такі пропахлі вітром і дощем...

Це все було. Як дальній рокіт грому,
Як сонця гра над степом весняним...
І ось тепер, на камені рудому,
Це все, як сон, як літа легкий дим,

Що тане, тоне, губиться поволі,
Кудись пливів без цілі і мети.
Ну, що ж — пливі. Зникай на видноколі,
На тій межі, якої не дійти...

АПОЛОГІЯ

Ця книжка вийшла знов така сумна,
Що за сторінкою гортаючи сторінку,
Я наче п'ю терпкий остій вина,
Накріплого на руті чи барвінку.

Та що зроблю? Таке мое перо,
Такі мої сонети і сонати.
Бо радість — мов позичене добро,
Що ледве взяв, як треба віддавати.

І я віддав. І десь кудись до зір,
Чи до людей, до іншої роботи,
Вона пішла. І знову на папір
Мої терпкі, гіркі лягають ноти.

Ну, ось вони. Собі чи не собі
Ці тінями люстровані озерця?
Прийміть і їх. Є радість і в журбі.
І в смутку є тепло людського серця.

П Е Р Е К Л А Д И

*Є світлі розуми, є душі осяйні.
 Луна їх голосів — пророчиста осана.*
M. Зеров.

ІЗ САЯТ-НОВИ

(з вірменського)

Скільки хвилі морські забирають пісків
 з узбережжя!
 Та в пісках береги. Не маліє піщане безмежжя.

Скільки щиріх пісень сивий час пронесе
 у нікуди!
 Будуть інші співці, будуть інші їх слухати
 люди.

Коли згину я — знаю, що світ мої співи забуде.
 Та для тебе, кохана, нового співця вже не буде.

Коли згину я — знаю, що світ не помітить
 утрати.

Тільки ти пригадаєш пісні, із якими цвіла ти.

Дивна доля людська — і її зрозуміти несила.
 Я втішав твоє серце — а ти мене смутку
 навчила.

В АСПАЗІЇ
(з Я. Полонського)

Гість:

Що б вони значили, сплети узорні ті?
 Дім твій сьогодні, мов храм:
 Поміж колонами звої відгорнути,
     Легко курить тиміям.
 Цитра настроєна, звитки принесені,
     Зіллям притрущено піл.
 В темних рабинъ твоїх коси розчесані,
     Ставлять амфори на стіл.
 Ти ж одинока, чомусь опечалена,
     Дивишся мовчки на шлях...

Аспазія:

Площа видніє там, сонцем опалена,
     Вся в оливкових гаях...
 Шум її стих, і лункою безмежністю
     Віє з окілля — і знов
 Серце мое огортає бентежністю
     Радість, тривога, любов.
 Буйного міста веселість притуплена.
     Це ж і Перикл мене вчить:
 Тільки його замовкає улюблена,
     Значить — все місто мовчить!
 Що це? Знов крики і похід нескінчений —
     Друг між народом іде...
 Але й в лавровому листі, увінчаний,
     Знов він до мене прийде!

КЛЕОПАТРА

(3 Горація)

ТРИ ПОЕЗІЇ

(З. Р. Гамзатова)

1.

Ти, часе, не пишайся без пуття,
Вважаючи людей своєю тінню.
Є серед них такі, чиє життя
Дає снагу всьому твому світінню.

Героям, геніям, чий творчий дух не вмер,
Їм поклонись, у вічності розквітлим.
Світився ти і світишся тепер
Не власним, але їх великим світлом.

2.

Навіть ті, для кого, може, міра
П'ять хвилин ще зріти білий світ —
Метушаться, просто лізуть з шкіри,
Так, якби їм жити сотні літ.

А ген-ген важкі, стовічні гори,
В сяєві холодних верховин,
Заніміли, гідні і суворі,
Так, якби їм жити п'ять хвилин.

3.

Три заповітні пісні є в людей:
Одна з них та, яку щаслива мати
У близьку дня чи в теміні ночей
Співає над колискою маляти.

А друга — також пісня матерів.
Риданнями, що тяжко з болю рвуться,
Вона звучить над трунами синів.
А третя пісня — всі, що зостаються.

ВІДЛУННЯ

(З. Л. Мартинова)

Що це сталося таке зі мною?
Розмовляю лише з тобою,
А слова мої дивним чином
Повторяються за стіною
Відгомінням лунким, невпинним,
І відразу звучать на кручах,
Над гаями, на дальніх скелях
І повсюди серед живучих.
Знаєш, добре таке звучання!
Віддаль шкода яка? Ні трохи —
Ні для сміху, ні для зітхання.
Дивовижно гучне лунання!
Очевидно, така епоха.

ОВІДІЄВА ПОРАДА КОХАНЦЯМ

(З книги *Ars Amatoria*)

Грай свою ролю, коханцю. Умовляй її. Хай повірить,
Що ти гинеш з кохання. Роби що завгодно,
Але грай переконливо. Це ж бо не трудно:
Кожна жінка вважає себе за принадну.
Навіть тій, що потворна, мов гріх — навіть тій
Миле власне обличчя. Пильнуйся, однак —
Той, хто грає в любов, часто справді кінчає любов'ю.
Часто робиться тим, кого тільки лукаво вдавав.

Книга I, рядки 611-616.

Перш за все треба вірити. Будь переконаний твердо,
Що нема недоступної жінки на світі, —
Досить тільки розставити сіті й вона
Забіжить в них сама. Скорше птиці не схочуть співати,
Цвіркуни цвіркотати, гончі пси Менелеса
З переляку втечутъ од вівці, аніж жінка
Не піддасться на звабу твоїх умовлянь.
Пам'ятай: жінка крадені любить цілунки,

Любить їх і мужчина. Однаке, в мужчин
Почуття — на поверхні, їх видно відразу,
А жінки виявляють їх більше приховано.

Книга I, рядки 269-276.

Пам'ятай, з кожним днем наближається
старість.
Май це в гадці, ні хвильки життя не марнуй.
Розважайсь, поки можеш, поки ти в повноті
своїх сил,
Бо роки відпливають, мов ріки, чиї хвилі
не можна спинити,
Ні вернути назад. Все візьми, що дає тобі
юність,
Бо вона пролітає без стриму, і кожна чергова
хвилина
Не така вже, як та, що пройшла...

Книга III, рядки 59-66.

БЕЗСМЕРТЯ

(з С. Маршака)

Років чотири
Був я безсмертний.
Років чотири — в казці магічній.
Не розумів я приречення смерти,
Не розумів я, що вік мій не вічний.

Думку про смерть почуванням гарячим
Вміймо, як діти безсмертні, затерти.
Час її буде щолиш надходячим,
Завжди — за мить, за секунду до смерти.

ПРИМІТКИ

Ст. 10.

КАМАКУРА й КІОТО — старовинні японські міста з багатьма пам'ятниками культури. Камакура зокрема багата на пам'ятки малярства й скульптури, що їх позначає драматизм і жорстокість зображеннях об'єктів. КІМОНО — японський національний одяг (жіночий), надзвичайно мальовничий. КАМІКАЗЕ — літуни-самогубці, особливо відомі в часи другої світової війни.

Ст. 49.

ПЕТРАРКА, Франческо (1304 — 1374) — італійський поет і вчений. Нар. в Ареццо. 1313 р. переїхав з батьками в Авіньйон (фр. Прованс), де студіював право. Багато подорожував. 1327 р. був висвячений. З молодих років виявивши небуденні здібності, був протегований духовними і світськими вельможами, працював на дипломатичній службі. В 1341 р. в Римі був коронований як найславніший поет. Автор біографій видатних людей античності (“Про знаменитих мужів”) та ін. творів. Найбільшу славу, однак, принесла йому “Книга пісень” — збірка сонетів і канцонів, у якій він оспіував Лауру, вродливу жінку одного авіньйонського вельможі, яку він в молоді роки (1327 р.) випадково побачив у церкві й захопився нею на все життя. Помер у Аркве біля Падуї. Коли 18 червня 1374 р. слуга зайдов у кімнату Петrarки, він знайшов свого пана мертвим, за столом, з головою покладеною на книжку віршів його улюблена поета Bіргелія.

Ст. 57.

САЯТ-НОВА (псевдонім; справжнє ім'я й прізвище — Арутин Саядян, 1712 — 1795) видатний вірменський поет-ашуг. Писав вірменською, грузинською та азербайджанською мовами. У своїх творах засуджував соціальну несправедливість, оспіував свободу людської особистості. Майстер любовної лірики. Твори Саят-Нови мали великий вплив на дальший розвиток мистецтва ашугів.

Поданий тут переклад зроблено на основі перекладу Я. Полонського.

Ст. 58.

ПОЛОНСЬКИЙ, ЯКІВ ПЕТРОВИЧ (1819 — 1898), російський поет-лірик, автор численних романськів, елегій і ліричних мініятюр. Дещо з його лірики П. Чайковський поклав на музику ("Ніч", "Пісня циганки" тощо). Поезії останніх років його життя позначені сумним, мелянхолійним настроєм. Лірика Полонського відзначається музичністю і формальною досконалістю.

АСПАЗІЯ — нар. біля 470 р. до нашої ери, рік смерти невідомий — одна з видатних жінок старовинної Греції, дружина Перикла. Відзначалася розумом, всесторонньою освітою й красою. В її домі збиралися поети й учені.

Ст. 59.

ГОРАЦІЙ ФЛАКК, Квінт (65 — 8 до нашої ери), видатний римський поет, автор од, сатир, послань тощо. Особливо відомі оди "Пісня віків" та "Пам'ятник" — хвала поезії. Горацій знаний також як теоретик поетичного мистецтва, автор твору *Ars poetica*. Літературна спадщина Горація відіграла велику роль в становленні європейської поезії та її ліричних жанрів, особливо в 16 — 18 ст. Деякі з Горацієвих од і сатир переклав українською мовою М. Зеров.

КЛЕОПАТРА (69 — 30 до нашої ери), цариця Єгипту, дружина Марка Антонія. Напередодні битви під Актіоном, біля зах. побережжя Греції, несподівано повернула свої кораблі до Єгипту, тим самим обумовлюючи її фатальний вислід. Антоній залишив битву і теж подався до Єгипту. Деякий час вони боронилися в обложеній Олександрії, але врешті Антоній скінчив самогубством, а Клеопатра вбила себе, прикладвши до тіла отруйну змію — вчинок, що згодом став темою багатьох творів.

Ст. 60.

ГАМЗАТОВ, Разул — сучасний дагестанський поет, нар. 1923 р. Видав понад 30 збірок поезій, перекладених багатьма мовами. Популярність його поезій пояснюється рідкісним поєднанням природнього таланту з традиціями народніх мітів і пісень та новочасною літературною культурою. Характерним для Гамзатова є вживання форм октави та афористичних “інскрипцій”, що іх мешканці Кавказьких гір викарбовують на похилих стелях своїх домівок, на надмогильних плитах, держаках шабель та сідлах.

Разул Гамзатов неодноразово одержував літературні нагороди.

Ст. 62.

МАРТИНОВ, Леонід — російський поет, нар. 1905 р. Віртуоз слова, поезію якого характеризує тонке розуміння асоціативних спроможностей у словозначеннях. Вірші його цікаві структурально й фонічно. Гостро відчуває і відгукується на нові, постійно-zmінні процеси у нашому змінному світі. Л. Мартинов є також одним з видатних перекладачів західніх класичних та слов'янських поетів.

Ст. 63.

ОВІДІЙ, Публій Назон, римський поет, нар. 43 р. до нашої ери в м. Сульмо біля Риму, помер у засланні на побережжі Чорного моря (сучасна Констанца) в 17 або 18 р. нашої ери, куди був висланий імператором Августом “за неморальність”. Головніші твори: “Метаморфози”, “Героїди”, “Мистецтво кохання”, “Трістії”, “Скорбні елегії”, “Медея” та ін. Для Овідієвих творів характерна надзвичайна легкість вислову при одночасній вищуканості форми. Вплив його на творчість пізніших поетів, не лише римських — величезний. Найвидатнішим твором Овідія вважаються “Метаморфози” (обробка грецьких і римських мітів, 15 томів), однак “Мистецтво кохання”, три уривки з якого тут перекладено за англомовною версією Кеннета Кавандера, є його найдотепнішим і в наші дні найвідомішим твором.

Твори Овідія (зокрема децço з його “Метаморфоз”) переклав українською мовою М. Зеров.

Ст. 65.

МАРШАК, Самуїл — російський поет єврейського походження. У молоді роки якийсь час жив і студіював у Англії. Автор ліричних та сатиричних віршів, п'ес і критичних статтей, але найбільше відомий як перекладач і дитячий письменник. Перекладав Шекспіра, Вайрона, Верна, Кіплінга та ін.

(Примітки автора).

ЗМІСТ

Присвята	7
Ось я тут, чи ти чуєш мою присутність	8
Може б так відізватися речитативом	9
На буддійському цвінтарі	10
Перетворення	11
Художник	12
Скрипаль	14
Що мені із твоїх срібнодзвінних слів	17
“Визволена” дівчина	18
Старий артист	19
Покажу тебе, дівчино, синові	20
Пісня космонавта	21
Не боліти за марні згуби	22
Над могилою батька	23
Балада про поета, що потрапив у Аргентину	24
Розведена	28
Пізно...	29
Напис на літографії	30
Скарга	31
На пляжі	32
От, звідусіль мені замкнувся світ	33
Не нарікай	34
Син	35
Початок осені	36
Залишились по ньому...	37
На шумних зборищах	38
Казка про козака Сагайду та про його кохану	39
Знахідка	43
Поводиться так, неначе все як слід	45
Казка	46
Петrarка	50

Лист додому	51
Чи був лихий? Чи був не досить чесний?	53
Апологія	54

ПЕРЕКЛАДИ

Iз Саят-Нови (з вірменського)	57
В Аспазії (з Я. Плонського)	58
Клеопатра (з Горація)	59
Три поезії (з Р. Гамзатова)	60
Відлуння (з Л. Мартинова)	62
Овідієва порада коханцям (з Ars Amatoria)	63
Безсмертя (з С. Маршака)	65
Примітки	66

ЦЬОГО Ж АВТОРА:

- “Мої дні” (поезії), Зальцбург, 1946.
 “Свирид Ломачка в Канаді” (гуморески), Торонто, 1951.*
 “Любов до близнього” (гуморески), Торонто, 1961.*
 “Туга за сонцем” (поезії), Нью-Йорк — Торонто, 1967.
 “Колокруг” (поезії), Мюнхен, 1972.
 “Реквієм” (переклад з Анни Ахматової), Мюнхен, 1973.
 “Поворот по сліду” (поезії) — готовується до друку.

---

* Видано під псевдонімом Свирид Ломачка.

